

DEDEM KORKUT KİTABI ARAŞTIRMALARININ 100 YILLIK TARİHİ ve '100 TEMEL ESER' KAPSAMINDA YAYIMLANAN DEDE KORKUT HİKÂYELERİ ADLI KİTAPLARIN NİTELİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

[*Düşünce Hayatımızda ve Kültürümüzde Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu (Bayburt, 21-22 Mayıs 2015)*
Tebliğler, Haz., Fatih Yalçın-Kürşat Kara, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt, 2015, s. 179-198.]

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ*

ÖZET

Türk ve dünya edebiyatlarında özel bir yeri olan Dedem Korkut Kitabı'nın yazılı metni (Dresden nüshası) bulunalı iki yüz yıl oldu. 1815 yılında Heinrich Friedrich Von Diez'in bir inceleme yazısıyla bilim dünyasına tanıtılan eser, o günden beri Türklük biliminin eskimeyen ve tüketilemeyen konularından biri olarak yerli ve yabancı araştırmacıların, mütercimlerin hep ilgisini çekmiştir ve çekmeye de devam edecektir.

Bu abidenin Türkiye'deki ilk neşri ise bulunuşundan yüz yıl sonra 1916 yılında Kilisli Muallim Rifat tarafından yapılmıştır. Kilisli'nin bu çalışması, eserin Orhan Şaik Gökyay (1938) ve Muharrem Ergin (1958) tarafından yapılan Latin harfli neşirlerine kadar yıllarca elden ele tek kaynak olarak dolaşmıştır.

Türkiye'deki bu ilk yayından günümüze yaklaşık yüzyıl geçmiştir. Bu zaman zarfında, eserin birçok araştırmacı tarafından bilimsel ölçütlere uygun kitap halinde neşirleri ile yüzlerle ifade edilebilecek makale yayımlanmıştır. Son yıllarda, daha çok çocuklara hitap eden bir veya birkaç hikâyeden (boy) oluşan yayınlarda büyük bir artışın olduğu gözlenmektedir. Bu artışın sağlanmasında Dedem Korkut Kitabı'nın Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "100 Temel Eser" eser içerisinde birinci sıraya konulmasının da etkili olduğu görülmektedir.

Bu bildiride yaklaşık yüz yıllık bir dönemde Dedem Korkut Kitabı üzerine Türkiye'de yapılan köşe taşı diye adlandırabileceğimiz çalışmalar ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın 19.08.2004 tarih ve 2004/60'nolu genelgesi ile hayata geçirilen "100 Temel Eser" kapsamında Dede Korkut Hikâyeleri adıyla yayımlanan kitapların niteliği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dedem Korkut Kitabı, Kilisli Muallim Rifat, Orhan Şaik Gökyay, Muharrem Ergin, Milli Eğitim Bakanlığı, 100 Temel Eser

AN ASSESSMENT ON THE HUNDRED YEARS RESEARCHES OF THE BOOK "DEDEM KORKUT" AND ON THE QUALITY OF THE BOOKS PUBLISHED WITHIN THE SCOPE OF 100 BASIC WORKS IN THE NAME DEDE KORKUT STORIES

ABSTRACT

It has been two centuries that the written form of the book 'Dedem Korkut' having a special place in Turkish and world literatures has been found. In 1815, the work was introduced to the science world by a searching article of Heinrich Friedrich Von Diez. Since then, it has always got the attentions of the local and foreign researchers and interpreters as an ageless and boundless Works of Turkishness science and it will continue getting it.

* Ahi Evran Üni. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KIRŞEHİR. sbekki@gmail.com

The first publishing of this monument in Turkey was made by Kilisli Muallim Rifat in 1916, a hundred years later following it's discover. This work of Kilisli changed hands many years until it's publishing in Latin letters by Şaik Gökay (1938) and Muharrem Ergin (1958).

It has passed approximately a hundred years since the first publishing of it in Turkey. Meanwhile, lots of articles of the work has been published with editions of appropriate forms of the book according to scientific scales by many researches. Lately, an huge increase is observed in the publishing that is formed of a story or a few which appeal to mostly children. In this increase, Ministry of National Education has a great effect by putting the book "Dedem Korkut" at the first rank of "a Hundred Basic Works" prepared by itself.

In this report, it will be laid emphasis on the works that can be called the masterpieces about the book "Dedem Korkut" published in Turkey and the property of the books published in the name of "Dede Korkut Stories" that has carried out with the circular" in the date of 19.08.2004 and numbered 2004/60 by the Ministry of National Education within the scope of "Hundred Basic Works"

Key Words: Dedem Korkut Stories, Kilisli Muallim Rifat, Orhan Şaik Gökay, Muharrem Ergin, Ministry of Nation Education, 100 Basic Words

Giriş

Türk ve dünya edebiyatlarında özel bir yeri olan Dedem Korkut Kitabı'nın yazılı metni (Dresden nüshası) bulunalı iki yüz yıl oldu. 1815 yılında Heinrich Friedrich Von Diez'in bir incelme yazısıyla bilim dünyasına tanıtılan eser, o günden beri Türklük biliminin eskimeyen ve tüketilemeyen konularından biri olarak yerli ve yabancı araştırmacıların, mütercimlerin hep ilgisini çekmiştir ve çekmeye de devam edecektir.

Bu abidenin Türkiye'deki ilk neşri ise bulunuşundan yüz yıl sonra 1916 yılında Kilisli Muallim Rifat tarafından yapılmıştır. 1916'dan günümüze eserin birçok araştırmacı tarafından bilimsel ölçütlere uygun kitap halinde neşirleri ile yüzlerle ifade edilebilecek makale yayımlanmıştır. Son yıllarda, daha çok çocuklara hitap eden bir veya birkaç hikâyeden (boy) oluşan yayınlarda büyük bir artışın olduğu gözlenmektedir.

Konuşmamızda, yaklaşık yüz yıllık bir dönemde Dedem Korkut Kitabı üzerine Türkiye'de yapılan -köşe taşı diye adlandırabileceğimiz- çalışmalar kronolojik olarak verilecek ve birer cümle ile bu çalışmaların önemine işaret edilecektir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı'nın 19.08.2004 tarih ve 2004/60'nolu genelgesi ile hayata geçirilen "100 Temel Eser" kapsamında "Dede Korkut Hikâyeleri" adıyla yayımlanan kitapların niteliği üzerinde durulacaktır.

Dedem Korkut Kitabı Araştırmalarının Kronolojisi

Tarih	Eserin Künyesi	Açıklama
1916 (1332)	Kilisli Muallim Rifat [Bilge], <i>Kitâb-ı Dede Korkud 'Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân, Âsâr-ı İslâmiyye ve Milliye Tedkik Encümeni Neşriyatı, Matbaa-ı Âmire, İstanbul.</i>	"Kilisli'nin bu çalışması, eserin Orhan Şaik Gökay ve özellikle Muharrem Ergin tarafından yapılan Latin harfli neşirlerine ve tıpkıbasımları ortaya konulana kadar ellerden düşmemiş, literatürde yıllarca tek başına bir referans olmuştur. Kitâb-ı

		<i>Dede Korkud'u bir bütün olarak ortaya koyup tanıtması, metni çözmedeki gayreti yönünden ilim âlemi Kilisli Rifat'a çok şey borçludur.</i> ” (Akün 2002: 18-22)
1916	Muallim Cevdet, “Oğuzname - Kitab-ı Dede Korkut”, <i>Yeni Mecmua / Çanakkale fevkâlade nüshası</i> (15-18 Mart 1916), s. 89-91.	M. Cevdet, Dedem Korkut Kitabı'nın eksik bir oğuzname olduğunu şöyle açıklar: “67 ve 86 sayfelerinde tasrih edildiği üzere ‘Oğuzname’ ismini de almış ise de bu, tamam değil eksiktir. Kitâb-ı Dede Korkut, bütün Türklerin, Türk hükümdarlarının değil Azerbaycan, Bayburt, Gürcistan havzasında sakin Türklerin maceralarından bahsetmesine göre Oğuzname'nin bir cüz'ünü cami demektir.”
1932	İbrahim Edhem, <i>Dede Korkut ve Halk Hikâyeleri</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu. 45.	Bu tezlerin temel kaynağı Kilisli'nin çalışmasıdır.
1934-35	Mebrure Rahmi, <i>Dede Korkut ve Manasta Benzeyişler</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu. 68	
1935-36	Piraye Nureddin, <i>Dede Korkut'taki Kelimeler</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu.78.	
1938	Orhan Şaik Gökyay, <i>Dede Korkut</i> , Arkadaş Matbaası, İstanbul, LXXVII+171 s.	Latin harfli ilk yayın.
1939	Orhan Şaik Gökyay, <i>Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları</i> , Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 135 s.	
1939	Fikret Bahaeddin, <i>Dede Korkudun Grameri</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu. 99 Hamid Araslı, <i>Kitab-ı Dede Korkud</i> , Azereşr, Bedii Edebiyat Şubesi, Bakı, 1939.	Azerbaycan'da Dedem Korkut Kitabı'nın ilk tam metin neşridir. 2. bs. 1962'de yapılır.
1941	Ahmet Baha Gökoğlu, <i>Bey Böyreğ</i> , Ulus Basımevi, Ankara, 8 s.	Halk ağzından derlenen ilk metin yayımı.
1942	Zeki Ömer Defne, <i>Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Edebî Sanatlar Bakımından Bir Araştırma</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu. 142.	Defne'nin bu çalışması aynı adla, Türk Dil Kurumu tarafından 1988'de kitap olarak yayımlanmıştır.

1947	Ömer Faruk Akün, “ <i>Dede Korkut Hikâyeleri’nde Kompozisyon ve Tasvir</i> ”, İstanbul Ü. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, Tez Nu. 240.	Akün’ün bu çalışması “ <i>Türklük Bilimi Araştırmaları (Prof. Dr. Ömer Faruk Akün’e Armağan)</i> ”, S. 19 (Bahar 2006), s. 121-191.”de yayımlanmıştır.
1950	Vatikan nüshasının İtalyan âlim Ettore Rossi tarafından bulunması.	
1952	Ettore Rossi, <i>İl “Kitab-ı Dede Qorqut”</i> , Vaticano, 1952, 364 s.	Eserin 1-95. sayfaları arasındaki inceleme kısmı geç de olsa Türkçeye tercüme edilerek yayınlanmıştır: bk. Ettore Rossi, “Dede Korkut Kitabı Üzerine Araştırma”, çev. Mahmut H. Şakiroğlu, <i>Erdem</i> , S. 34 (Mayıs 2000), s. 183-276.
1952	M. Fahrettin Kırzioğlu, <i>Dede Korkut Oğuznamaları I. Kitap</i> , Burhanettin Erenler Matbaası, İstanbul.	Kitapta, Dede Korkut boylarının menşeiile eserde geçen yer isimleri ele alınmıştır.
1953	Muharrem Ergin, <i>Dede Korkut</i> , İstanbul Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tez Nu. 401, İstanbul, 79+456 s.	Dedem Korkut Kitabı üzerine ilk doktora tezi.
1953	Suat Hızarcı [=Cevdet Kudret], <i>Dede Korkut Kitabı / Kitâb-ı Dede Korkut alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân</i> , Varlık Yay., İstanbul, 144 s.	[2. bs. 1958, 125 s.; 3. bs. 1962, 125 s.; 4. bs. 1968, 125 s.; 5. bs. 1977, 131 s.]
1958	Muharrem Ergin, <i>Dede Korkut Kitabı I. / Giriş - Metin – Faksimile</i> , TDK Yay., Ankara, 1958.	Dresden ve Vatikan nüshaları bir arada değerlendirilmiştir. Eserin sonunda iki nüshanın da tıpkıbasımları verilmiştir.
1959	Faruk Sümer, “Oğuzlar’a Ait Destanî Mahiyetde Eserler”, <i>Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi</i> , Cilt XVII, S. 3-4 (Temmuz-Aralık), s. 359-455.	Kitap hacmindeki makalede şu başlıklara yer verilmiştir: “ <i>Destanlar Ne Zaman Yazıldı?</i> ”, “ <i>Destan Kahramanlarının Yaşadıkları Yer ve Zaman</i> ”, “ <i>Destanların Mahiyeti</i> ”, “ <i>Kahramanlar</i> ”, “ <i>Kahramanların Yaşayış Tarzı</i> ”, “ <i>İktisadî Hayatları</i> ”, “ <i>Siyasî Bünye</i> ”, “ <i>Ordalar</i> ”, “ <i>Kahramanların Müslümanlığı</i> ”, “ <i>Silahlar</i> ”, “ <i>Atlar</i> ”, “ <i>Yemekler</i> ”, “ <i>Giyim</i> ”, “ <i>Aile Hayatı</i> ”, “ <i>Eğlenceler</i> ”, “ <i>Ruhî Davranışlar ve Görenekler</i> ”, “ <i>Destanların Tesiri</i> ”.
1961	Muharrem Ergin, <i>Dede Korkut’un Grameri</i> ,	Doçentlik tezi.

	İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi, İstanbul, VII+148 y.	
1962	KUDRET, Cevdet, <i>Bugünkü Türkçemizle Dede Korkut Hikâyeleri</i> , Varlık Yay., İstanbul, 163 s.	[2. bs. 1966, 159 s.; 3. bs. 1970, 192 s.; 4. bs. 1973, 224 s.; 6. bs. 1980, 232 s.; 8. bs. 192 s.]
1963	Muharrem Ergin, <i>Dede Korkut Kitabı II. / İndeks – Gramer</i> , TDK Yay., Ankara.	
1964	Fahir İz, <i>Eski Türk Edebiyatında Nesir</i> , [Mukaddime, Dirse Han Oğlu Boğaç, Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması, Kam Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek, Uruz Beyin Tutsak Olması, Deli Dumrul, Kadılık Koca Oğlu Yigenek, Depegöz ile Basat, İç Oğuz Dış Oğuzun Âsi Olması]	Mukaddime+sekiz boy, Arap harfli metinler olarak tekrar yayımlanır. Fahir İz, bu çalışmada Dresden nüshasını esas almış gerektiğinde Vatikan nüshasına müracaat ederek metinde birtakım düzeltmeler ve eklemeler yapmıştır.
1967	L. Sami Akalın, <i>Dede Korkut Hikâyeleri'nin Folklor Bakımından Değerlendirilmesi</i> , İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü, İstanbul. Tez nu: 803, 269 s.	Dedem Korkut Kitabı'nı folklorik açıdan inceleyen ilk doktora tezi.
1972	Adnan Binyazar, <i>Dedem Korkut'tan Öyküler</i> , TDK Yay., Ankara, 96 s.	Popüler Dede Korkut Hikâyeleri kitaplarından.
1973	Orhan Şaik Gökyay, <i>Dedem Korkudun Kitabı</i> , Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yay., İstanbul, 359+DCLXXI+13 s.	[2. bs. MEB Türk Dünyasından Seçmeler Dizisi, İstanbul, 2000 tıpkıbasım]
1973	Fahrettin Kırzioğlu'nun gayretleriyle Atatürk Üniversitesine bağlı 'Dede Korkut Enstitüsü' kurulur.	Birinci Korkut-Ata Kültür Şenlikleri yapılır. (Kars, 30 Ekim-7 Kasım 1973)
1975	M. Fahrettin Kırzioğlu, <i>Dede Korkut Oğuznameleri II. Kitap</i> , Atatürk Ü. Yay., Erzurum.	"Bahrü'l-Ensâb" ile "Topkapısarayı Oğuznamesi" metinlerinin tahliline yer verilmiştir
1988	<i>Birinci Sovyet-Türk Kolokyumu</i> (Bakü,1-8 Temmuz 1988)	Kolokyumun ana teması: "Kültür Anıtı Olarak Dede Korkut Kitabı"dır.
1989	Metin Ekici, <i>Dede Korkut Hikâyeleri Tesiri ile Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri</i> , Dokuz Eylül Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1989, 192 s. (Yüksek lisans tezi)	Aynı adla Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından kitap olarak yayımlanmıştır. Ankara, 1995, 167 s.
1997	Kemal Abdullah, <i>Gizli Dede Korkut</i> , akt. Ali Duymaz, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 222 s.	Farklı okumalar sunan bir eser.
1998	Saim Sakaoğlu, <i>Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler Aktarmalar I [İncelemeler-Derlemeler]</i> , Selçuk Ü. Yay., Konya, 1998. Saim Sakaoğlu, <i>Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar II [Aktarmalar]</i> , Selçuk Ü.	Dedem Korkut Kitabı üzerine değişik zamanlarda yaptığı incelemeleri bir araya getirmiştir. İkinci kısım ise aktarmalardan oluşmaktadır. "Bir Boyun Hikâyesi: Salur

	Yay., Konya, 1998.	<i>Kazanun İvi Yağmalandığı Boy</i> ” başlıklı bölümde, söz konusu boy üzerine yapılan değerlendirmeler; yazma (Dresden ve Vatikan) nüshalarda geçen bu boyun metinleri; değişik araştırmacılar tarafından yapılan çeşitli yayınlarda geçen “ <i>Salur Kazan...</i> ” boyunun o yayınlarda geçtiği şekliyle metinleri; “ <i>Salur Kazan...</i> ” boyunun sadeleştirilerek yayımlanan metinleri ile nazma çekilmiş halleri; söz konusu boyun değişik Türk lehçelerine aktarılmış halleri ve Batı dillerine yapılan çevirilerini sıralamıştır.
1998	II. Beynelhalg Dede Korkud Kollokviumu (Bakü, 21-26 Aralık 1998)	
1998	<i>Dede Korkut Bilgi Şöleni</i> (Van, 1 Nisan 1998)	
2000	<i>Kitabi Dede Qorqud Ensiklopediyası</i>	Anar Rızayev başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanan eser iki cilttir.
2001	Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten, <i>Dede Korkut Oğuznameleri</i> , Yapı Kredi Yay., İstanbul,	Dedem Korkut Kitabı’nın elde bulunan iki nüshasının tek kitap içerisinde ayrı ayrı yer aldığı bir eserdir.
2001	Semih Tezcan, <i>Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar</i> , Yapı Kredi Yay., İstanbul.	
2004	<i>100 Temel Eser Genelgesinin</i> yayınlanması (19.08.2004)	Genelge no: 2004/60
2005 2006	Sadettin Özçelik, <i>Dede Korkut Araştırmalar / Notlar - Dizin - Metin</i> , Gazi Kitabevi, Ankara, 931 s. Sadettin Özçelik, <i>Dede Korkut Üzerine Yeni Notlar</i> , Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.	Temel olarak iki bölümden oluşan eser, Dede Korkut’un Dresden nüshası esas alınarak hazırlanmıştır. Eserin “ <i>Araştırmalar, Notlar</i> ” başlığını taşıyan bölümünde yazma nüshadaki varak numaraları esas alınan çok sayıda kelime, tahlile tabi tutulmuştur. İncelenen kelimeler “ <i>Dizin</i> ” başlığı altında alfabetik olarak sıralanmıştır. Eserin “ <i>Metin</i> ” başlığını taşıyan bölümünde, Dede Korkut’un Dresden nüshasının tıpkıbasımı kitap yaprağının sağ yüzüne, çeviri

		yazısı ise sol yüzüne gelecek şekilde basılmıştır. Çeviri yazının bulunduğu sayfada değişik okuma önerileri ve kelimelerin farklı imlaları dipnotuna ilâştirilerek verilmiştir.
2006	Mustafa S. Kaçalın, <i>Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi / Hikâyet-i Oğuz-Nâme-i Kazan Beg ve Gayrı –Metin ve Açıklamalar</i> , Kitabevi Yay., İstanbul.	İki bölümden oluşan eserin birinci bölümü, altı “ <i>hikâyet</i> ”ten oluşan Vatikan nüshasının transkripsiyonlu metnine ayrılmıştır. İkinci bölümde izaha muhtaç görülen 422 ibare tek tek ele alınarak çeşitli tanıklar gösterilmek suretiyle incelenmiştir.
2006	Mustafa S. Kaçalın, <i>Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı</i> , Kitabevi Yay., İstanbul.	Eserin en önemli özelliği, sözlük kullanma alışkanlığı olmayan günümüz okurunun işini kolaylaştırmak için metinde geçen ve anlamı her okur tarafından bilinemeyecek kelimelerin anlamlarının – kelimeler metinde kaç defa geçerse geçsin- hemen yanında parantez içinde verilmiş olmasıdır.
2006	Osman Fikri Sertkaya, <i>Dede Korkut Kitabı Dresden Nüshasının ‘Giriş’ Bölümü (Metnin Transkripsiyonu ve Açıklama Notları)</i> , Ötüken Neşriyat, İstanbul.	“ <i>Giriş</i> ”te geçen yetmişin üzerindeki ibare tahlile tabi tutulmuştur. Eserin son bölümünde “ <i>Giriş</i> ”te bulunan dört soylama Türk sözlü şiir geleneğine göre incelenmiştir.
2014	Ahmet Özgür Güvenç, <i>Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)</i> , Gece Kitaplığı, Ankara.	Dedem Korkut ve boyları ile ilgili en son kitap çalışması.
2014	<i>Dede Korkut Kitabı / han'ım hey</i>	TOBB 2 cilt.
2015	Salahaddin Bekki, <i>Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme / Türkiye'deki Yayınlar 1916-2013</i> , Berikan Yayınevi, Ankara.	Kitapta, Dedem Korkut Kitabı üzerine Türkiye'de yapılan 1638 künye bulunmaktadır.

Türkiye'deki Dedem Korkut Kitabı araştırmalarının geldiği bu seviyede, tanıtmaya çalıştığımız eserler, 100 Temel Eser adı altında yapılan kitap yayınlarına ne ölçüde katkı sunmuştur? Ya da bu seriden Dede Korkut Hikâyeleri yayımı yapanlar bu bilimsel eserlerden ne ölçüde yararlanmışlardır? Bu soruların cevabını arayacağız.

Öncelikle Dedem Korkut Kitabı'nın bilimsel ve popüler yayınlarda nasıl adlandırıldığına dikkat çekmek istiyorum. Hepinizin bildiği gibi iki nüshası bulunan bu abidenin Dresden nüshasının tam adı, “*Kitâb-ı Dedem Korkud ‘alâLisân-ı Tâife-i Oğuzân*” (=Oğuz boyunun/Oğuzların diliyle Dedem Korkud Kitabı)’dır.¹ Bu başlık iki kısımdan oluşmaktadır. Kitabın üst ana başlığı “*Kitâb-ı Dedem Korkud*”, açıklama yapılan alt başlığı ise “*‘alâLisân-ı Tâife-i Oğuzân*” biçimindedir. (Öztelli, 5331-5336)²

Vatikan nüshasının tam başlığı “*Hikâyet-i Oğuz-nâme-i Kazan Beg ve Gayrı*” (=Oğuzname hikâyesi, Kazan Bey ve diğerleri)’dır. Dresden nüshasında olduğu gibi Vatikan nüshasının başlığı da iki kısımdan oluşmaktadır. Vatikan nüshasının üst ana başlığı “*Hikâyet-i Oğuz Nâme*”; açıklama yapılan alt başlığı ise “*Kazan Beg ve Gayrı*”dır.

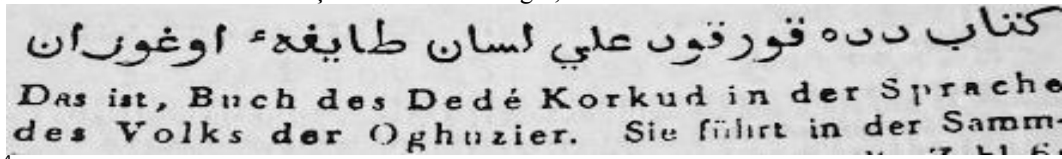
Kilisli Muallim Rifat (1874-1953) yayınından başlayarak Türkiye’deki çalışmalarda, eserin adlandırılmasıyla ilgili bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların ortaya çıkması Kilisli yayınının Heinrich Friedrich von Diez (1751-1817)’in Dresden yazmasından çekimlediği ve bilim dünyasında “Berlin Nüshası” olarak adlandırılan kopyaya dayanmasıdır. Tam bir yazma özelliği göstermeyen bu metinde H. F. Von Diez, kitabın ismini “م” harfi olmadan “دده” şeklinde kopya eder.³ Kilisli de kitabın adını “*Kitâb-ı Dede Korkud...*” olarak vermek durumunda kalır.⁴ Hâlbuki Dresden yazmasının müstensihisi, kitabın isminde sadece “Dedem” kelimesini harekelemiştir.⁵

Muharrem Ergin (1925-1995), eserini “*Dede Korkut Kitabı*” başlığıyla yayımlamıştır. (1989)⁶ Saim Sakaoğlu’nun iki ciltlik eseri de aynı adla karşımıza çıkar. (1998) Orhan Ş. Gökay, ilk çalışmasında (1938) Kilisli’den mülhem “*Dede Korkut*”

¹Prof. Mertol Tulum sempozyum değerlendirme konuşmasında, Arapça olan kitap adının “*Kitâbu Dedem Korkud alâ Lisânı Tâifeti Oğuzân*” şeklinde yazılması gerektiğini ikaz etti.

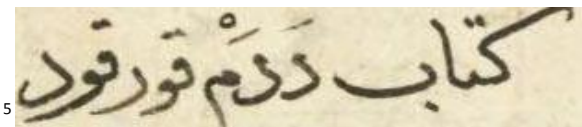
²Bu ayrıntıya ilk dikkat çeken Cahit Öztelli olmuştur. Öztelli, “*Yazarı acaba kitabının adının altına bu açıklamayı yapma gereksinimini niçin duymuştur? ‘Oğuz dili üzere’ yazıldığını veya söylendiğini bildirmesinin elbette bir nedeni olmak gerekir. Bizce, daha başka lehçe ya da dillerde de yazılmış olduğundan, onlardan dil yönünden ayırmak istemesindendir.*” şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur. Bk. 1969, 5331-5336.

³H. F. Von Diez’in istinsahı için bk. Saim Sakaoğlu, 1998: 976-1000.

کتاب دده قورقود

علی لسان طائفة اوغوزان

⁶Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I. / Giriş - Metin – Faksimile*, TDK Yay., Ankara 1958. 2. bs., TDK Yay., Ankara, 1989. Çalışma boyunca gönderme yapılan hikâyeler ile yapılan tüm metin iktibasları bu ikinci baskıdan yapılmıştır.

adını kullanırken 1973 yılında yayınlanan eserine “*Dedem Korkudun Kitabı*” şeklinde ad koymuştur.⁷ Semih Tezcan ile Hendrik Boeschoten, “*Oğuzname*” ismini tercih etmişlerdir. (2001) Mustafa S. Kaçalın ise Dedem Korkut Kitabı üzerine yaptığı iki çalışmada da üzerinde çalıştığı nüshaların tam adlarını kullanmayı tercih etmiştir. Bu abidenin isimlendirilmesi problemini ilk olarak ele alan Cahit Öztelli (1910-1978), eserin “*Dedem Korkut Kitabı*” şeklinde kullanılmasının daha anlamlı ve güzel olduğunu söyler. (1969) Biz de bu şekilde kullanmayı tercih ettik.

Bugün Türkiye’deki yayınların büyük bir çoğunluğu, “*Dede Korkut Hikâyeleri*” adıyla karşımıza çıkmaktadır. Dedem Korkut “boy”larının “hikâye” terimiyle karşılanması Kilisli yayınıyla beraber olmuştur. İleride bu konuya tekrar döneceğim.

Dedem Korkut Kitabı, Dresden nüshasında, kendi içerisindeki anlatıları yani her bir hikâyeyi “boy”⁸ veya “*oğuzname*”⁹ olarak tanımlamaktadır. Vatikan nüshasında “*hikâye*”¹⁰ terimi “boy”u karşılar şekilde kullanılmıştır. Ayrıca bu nüshada da anlatılar için “*oğuzname*” terimi de kullanılmaktadır. (Kaçalın 2006) Bir kahramanın maceralarını anlatmaya “*boy boylamak*”; boylar içindeki manzum kısımlara “*soy*”, bu soyları kopuz eşliğinde belli bir ezgiyle okumaya ise “*soy soylamak*” denir. (Ercilasun2000: 111-115).

Bu kısa girişten sonra esas konuma geçmek istiyorum. *Millî Eğitim Bakanlığının* 19/08/2004 tarih ve 2004/60’nolu genelgeleriyle kamuoyuna duyurulan 100 Temel Eser’in ilk sırasında yani olması gereken yerde “*Dede Korkut Hikâyeleri*”ne yer verilmiştir. Söz konusu genelge doğrultusunda, 100 eserin MEB tarafından tavsiye edilmesi ve bu 100 eserin ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi müfredat programı ile ilişkilendirilmesinin zorunlu hale getirilmesiyle Dede Korkut’la ilgili kitap yayınlarının sayısında büyük bir artış olmuştur. Bildirimizde bu bağlamda yayımlanan kitapların niteliği üzerinde durulacaktır. Bunu yaparken kitapları yayına hazırlayanların /yazarların/derleyenlerinadlarını değil de yayın evlerinin adlarını zikredeceğim.

Piyasada bolca bulunan ve çok çeşitli yayın evleri tarafından Dedem Korkut boylarının tümünden ya da bilinçli seçmelerinden oluşturulmuş Dede Korkut Hikâyeleri adını taşıyan çalışmalarda gözümüze ilk çarpan, söz konusu kitaplarda içindekiler kısmının olmayışı, boy adlarının noksan, farklı ve hatalı yazımları olmuştur. Bu yüzden çalışmamı 30 civarında yayınevi tarafından piyasaya sürülen Dede Korkut Hikâyeleri adlı kitapların içindekiler kısmının incelenmesine ve boy adlarının nasıl kullanıldığına ayırmak durumunda kaldım.

Yukarıda da değindiğimiz üzere, Dedem Korkut Kitabı, kendi içerisindeki anlatıları “boy”, “*oğuzname*” veya “*hikâyet*” olarak isimlendirmektedir. On iki boyu ihtiva eden Dresden nüshasındaki anlatıların adlarında da “boy” ibaresi saklanmıştır: *Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyı*; *Salur Kazanun İvi Yağmalandığı Boy*. Yani abide kendi bölümlerinin nasıl isimlendirilmesi gerektiğini açıkça yazmış.

Dresden nüshasındaki on iki boyun, Muharrem Ergin (1989), Orhan Ş. Gökyay (2000), Sadettin Özçelik (2005) ve Semih Tezcan-Hendrik Boeschoten (2006) yayınlarındaki içindekiler tablosuna göre isimleri şöyledir:

⁷ Dede Korkut üzerine çok sayıda yayını bulan Orhan Şaik Gökyay’ın bazı kitaplarında ise, *Dede Korkut Hikâyeleri*, “*Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*” gibi isimler de bulunmaktadır.

⁸ “*Dedem Korkut gelüben boy boyladı soy soyladı. Bu boy Delü Dumrulun olsun...*” bk. Muharrem Ergin 1989:184.

⁹ “*Dedem Korkut gelüben boy boyladı soy soyladı, bu Oğuz-name Yigenegün olsun didi.*” bk. Muharrem Ergin 1989: 206.

¹⁰ “*Hikâyet-i Kazılık Koca oğlu Yegenek Beg*”, bk. Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten 2006: 275.

Muharrem Ergin	Orhan Ş. Gökyay	Sadettin Özçelik	Semih Tezcan Hendrik Boeschoten
ø. Mukaddime	Mukaddime	Dede Korkut'un Giriş Bölümü	Başlangıç: Korkut Ata
1. Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyı	Dirse Han-oğlu Boğaç Han Boyunu Beyan Eder	Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyı	Dirse Han oğlu Boğaç Han
2. Salur Kazanun İvi Yağmalandığı Boy	Salur Kazanın Evi Yağmalandığı Boyunu Beyan Eder	Salur Kazanun Evi Yağmalandığı Boy	Salur Kazanun evi yağmalandığı
3. Kam Pürenün Oğlu Bamsı Beyrek Boyı	Kam Büre Bey-oğlu Bamsı Beyrek Boyunu Beyan Eder	Bay Büre Bey OğluBamsıBeyrekBoyı	Bay Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek
4. Kazan Big Oğlu Uruz Bigün Tutsak Olduğu Boy	Kazan Beg-oğlu Uruz Begün Tutsak Olduğu Boyunu Beyan Eder	Kazan Beg Oğlu Uruz Begün Tutsak Olduğu Boy	Kazan Begoğlu Uruz Begün tutsak olduğu
5. Duha Koca Oğlu Delü Dumrul Boyı	Duha Koca-oğlu Deli Dumrul Boyunu Beyan Eder	Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyı	Duha Koca oğlu Deli Domrul
6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyı	Kanlı Koca-Oğlu Kanturalı Boyunu Beyan Eder	Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu	Kanlı Koca oğlu Kan Turalı
7. Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyı	Kadılık Koca-oğlu Yegenek Boyunu Beyan Eder	Kazılık Koca Oğlu Yegenek Boyu	Kazılık Koca oğlu Yigenek
8. Basat Depegözi Öldürdüğü Boy	Basat Depegözü Öldürdüğü Boyu Beyan Eder	Basat Depegözi Öldürdüğü Boy	Basat Depegözi öldürdüğü
9. Begil Oğlu Emrenün Boyı	Begil-oğlu Emrenün Boyunu Beyan Eder	Begil Oğlu Emrenün Boyı	Begil oğlu Emren
10. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyı	Uşun Koca-oğlu Segrek Boyunu Beyan Eder	Uşun Koca Oğlu Segrek Boyı	Uşun Koca oğlu Segrek
11. Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy	Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boyunu Beyan Eder	Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy	Salur Kazan tutsak olup oğlu Uruz çıkardığı
12. İç Oğuz Taş Oğuz Âsi Olup Beyrek Öldüğü Boy	İç-Oğuz Taş-Oğuz Âsi Olup Beyrek Öldüğü Boyunu Beyan Eder	İç Oğuz Taş Oğuz Âsi Olup Beyrek Öldüğü Boy	İç Oğuz Taş Oğuz asi Olup Beyrek öldüğü

Tabloya dikkatlice baktığımızda boy başlıklarının birkaç ünlü tercihi dışında hemen hemen aynı şekilde okunduğu görülmektedir. Tezcan-Boeschoten içindekiler tablosunda boy başlıklarını kısa tutmuş görünseler de metin içerisindeki başlıkları nüshalarda geçtiği şekliyle vermişlerdir.

Boy adlarının bazılarının kısaltılması ile boy terimi yerine hikâye teriminin kullanılması Kilisli yayını ile başlamıştır. Kilisli, kitabının fihristinde boy isimlerini aşağıdaki şekilde sıralar:

1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi
2. Salur Kazanın Evinin Yağmalanması Hikâyesi
3. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi
4. Kazan Beg Oğlu Uruz Begin Esir Olması Hikâyesi
5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi

6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi
7. Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi
8. Depegöz Hikâyesi
9. Begil Oğlu Emren Hikâyesi
10. Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi
11. Salur Kazanın Esir Olması Hikâyesi
12. İç Oğuza Taş Oğuzun Asi Olması Hikâyesi (Kilisli 1916: 182)

Kilisli'nin hazırladığı fihristte bazı boy adlarını kısaltıp (8, 11, 12) boy yerine hikâye terimini kullanmış fakat metin içerisinde boyların adlarını kısaltmadan hatta H.F. von Diez'in hatalı kopyalamalarını tamir ederek vermiştir: "Dirse Han Oğlu Boğaç Can (?) [Han] Bunu [Boyunu] Beyan İder" (Kilisli 1916: 6)

Çalışmamıza konu olan kitaplara gelecek olursak bazı kitaplarda içindekiler tablosuna yer verilmediği görülmektedir. (Antik Okul Klasikleri, İstanbul, 2013; Birey Yayıncılık, İstanbul 2005; Duru Okul Öncesi Yayıncılık, İstanbul, 2011; Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul, tarihsiz.)

Burada 100 Temel Eser kapsamında yayımlanan Dede Korkut Hikâyeleri adlı kitapların birincil kaynağı durumunda olan Muharrem Ergin'in Boğaziçi Yayınları tarafından 49. baskısı yapılan "*Dede Korkut Kitabı*"nın içindekiler tablosunu değerlendirip diğer yayınlara geçmek istiyorum.

İÇİNDEKİLER	
	Sayfa
Önsöz	9 - 14
Mukaddime	15 - 19
1. Dirse Han oğlu Boğaç Han Destanı	20 - 36
2. Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı Destanı	37 - 56
3. Kam Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek Destanı	57 - 89
4. Kazan Bey oğlu Uruz Beyin esir olduğu Destanı	90 - 111
5. Duha Koca oğlu Deli Dumrul Destanı	112 - 122
6. Kanglı Koca oğlu Kan Turalı Destanı	123 - 142
7. Kazılık Koca oğlu Yigenek Destanı	143 - 150
8. Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü Destanı	151 - 163
9. Begil oğlu Emre'nin Destanı	164 - 176
10. Uşun Koca oğlu Segrek Destanı	177 - 189
11. Salur Kazan esir olup Uruz'un çıkardığı Destanı	190 - 203
12. İç Oğuz Dış Oğuz'un âsi olup Beyreğin öldüğü Destanı	204 - 212

Görüldüğü üzere son derece özensiz ve rahmetlinin âlim sıfatına yakışmayan bir içindekiler tablosu: Büyük-küçük harflerin hatalı kullanımı (öldürdüğü / çıkardığı /

evinin / yağmalandığı, âsi, vs.), tutsak kelimesin “esir” kelimesi ile karşılanması, kesme işaretinin ihmal edilmesi (Beyreğin), ek noksanlığı (İç Oğuz Dış Oğuz’un...). Popüler Dede Korkut Hikâyeleri kitaplarına kaynaklık eden bu eserde son derece özensiz davranılması; bu eseri taklit eden çalışmalarda da aynı hataların tekrar edileceğini ve hatta daha da ileri götürüleceğini öngörmek için kâhin olmaya gerek yoktur herhalde. Dikkatinizi 12. boyun yazımına çekmek isterim.

İÇİNDEKİLER	
Dirse Han - oğlu Boğaç Han Boyu.....	7
Salur Kazanın Evinin Yağmalandığı Boyu.....	23
Kam Büre Bey - oğlu Bamsı Beyrek Boyu.....	42
Kazan Beyin Oğlu Uruzun Tutsak Olduğu Boyu.....	79
Duha Koca - oğlu Deli Dumrul Boyu	101
Kanlı Koca - oğlu Karanturalı Boyu.....	111
Kazılık Koca - oğlu Yeğenek Boyu.....	130
Basatın Tepegözü öldürdüğü Boyu	138
Begil Oğlu Emrenin Boyu	151
Uşun Koca - oğlu Seğrek Boyu.....	164
Salur Kazanın Tutsak Olup Oğlu Uruzun Çıkardığı Boyu..	176
İç - Oğuz Dış - Oğuza Asi Olup Beyrekin öldüğü Boyu....	190

Pan Yayıncılık, Ankara, 2005. Buradaki bilgiye göre İç Oğuz, Dış Oğuz’a asi olmuş. Aynı asilik Akvaryum Yayınevinin kitabında da tekrar edilmiş.

İÇİNDEKİLER

Dede Korkut'un Hayatı.....	7
Dirse Han Oğlu Boğaç Han	17
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması	35
Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek	57
Kazan Bey'in Oğlu Uruz'un Tutsak Olması	97
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	121
Kanlı Koca Oğlu Kanturalı.....	133
Kazılık Koca Oğlu Yeğenek.....	155
Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi.....	165
Beğil Oğlu Emre	181
Uşun Koca Oğlu Seğrek	197
Salur Kaza'nın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkarması	211
İç Oğuz'un Dış Oğuz'a Asi Olup Beyrek'in Ölmesi.....	299

Boy adlarının hatalı yazımı mı diyeceğiz keyfilik mi diyeceğiz bilemiyorum ama pek çok yayında benzer hatalar görülmektedir. Kesit Yayınları, İstanbul, 2011 tarihli yayında 11. boyun adında hem başkahraman Uruz atlanmış hem de kelimelerin yerleri değiştirilmiş.

Uşun Koca Oğlu Seğrek	129
× Tutsak Olan Salur Kazan'ın Oğlu Tarafından Kurtarılması.....	137
× İç Oğuz'un Dış Oğuz'a Asi Olması Ve Beyrek'in Ölmesi	147
Kaynaklar	152

Boy adının hatalı yazımı Beyan Yayınları, İstanbul, 2011 tarihli yayında da tekrar edilmiş.

Yedinci Hikâye

Kazılık Koca oğlu Yegenek, 128

Sekizinci Hikâye

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi, 135

Dokuzuncu Hikâye

Begil oğlu Emren, 147

Onuncu Hikâye

Uşun Koca oğlu Segrek, 159

On Birinci Hikâye

Oğlu Uruz'un Tutsak Olan Salur Kazan'ı Kurtarması, 171 *

On İkinci Hikâye

İç-Oğuz'a Dış-Oğuz'un Âsi Olup, Beyrek'in Öldürülmesi, 183

Bazı kitaplarda boy adlarının kısaltıldığı veya büyük ölçüde değiştirildiği görülmektedir. Damla Yayınevi, İstanbul, 2006 tarihli kitabın içindekiler tablosuna bakalım.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	6
Dede Korkut Hikâyeleri Hakkında	8
Türk Destanlarında Tipler ve Motifler	10
A- Tipler	10
B- Motifler	11
Boğaç Han	14
Kan Turalı	29
Kazılık Koca Oğlu Yiğenek	49
Deli Dumrul	57
Salur Kazan	67
Begil Oğlu Emren	87
Tepegöz	100
Uruz	114
Uşun Koca Oğlu Seğrek	135
Bamsı Beyrek	147
Beyrek'in Ölümü	183

Yazar, boy adlarını sıralarken bazen sadece kahramanın adını bazen de kahramanla birlikte babasının adını zikretmiş. Salur Kazan adına bağlı hikâyenin konusu acaba, 2. Boy, “Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye” mi yoksa 11. boy, “Salur Kazan’ın Tutsak Olup Oğlu Uruz’un Kurtardığı Hikâye” mi bilmek olanaklı değil.

Papatya Yayınları, İstanbul, 2005

İÇİNDEKİLER

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ HAKKINDA.....	7
DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN	9
BAMSI BEYREK DESTANI	26
DELİ DUMRUL’UN HİKÂYESİ	61
KANLI KOCA OĞLU KANTURALI HİKÂYESİ.....	73
BASAT’IN TEPEGÖZ’Ü ÖLDÜRMESİ	95

Şöyle bakınca Bamsı Beyrek bir destan; Kanlı Koca Oğlu Kanturalı ile Deli Dumrul hikâye; Dirse Han Oğlu Boğaç Han ile Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi adlı anlatıların ise türü belli değil!

Karaca Yayınları, Ankara, tarihsiz. Kitabın içindekiler tablosu da aynı zihin dünyasının ürünü olsa gerek.

İÇİNDEKİLER	
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı.....	5
Basat'ın Tepegözü Öldürdüğü Destanı.....	15
Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı.....	26
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikayesi.....	44
Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı.....	64

Orijinal nüshalardaki boy adlarının değiştirilerek kadın kahramanların adlarının hikâye başlıklarına eklendiği görülmektedir.

Nar Yayınları, İstanbul, 2008 adlı kitaba bakalım.

İÇİNDEKİLER	
Kanturalı ile Salcan Hatun 7	
Boğaç ile Kırk Yiğit 40	
Kazan Han ile Kahraman Uruz 73	
Basat ile Tepegöz 102	

Kaya Yayınları, İstanbul, 2013 adlı kitapta da “Salcan Hatun” başlığa çekilmiş.

İÇİNDEKİLER	
Giriş	5
Duha Kocaoğlu Deli Dumrul	7
Dirse Han Oğlu Boğaç Han	16
Kazan Bey Oğlu Uruz Bey	37
Kanturalı İle Salcan Hatun	51
Pay Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek	78
Begil Oğlu Emren	115

Parıltı Yayınları, İstanbul, 2005. Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nin kahramanı Emren'in adı Emre olarak yazılmış.

İÇİNDEKİLER

Dirse Han Oğlu Boğaç Han	7
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması	24
Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek	45
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	84
Basat'ın Tepegözü Öldürüşü	95
Begil Oğlu Emre	111
Uşan Koca Oğlu Seyrek	124

Anonim Yayıncılık, İstanbul, 2014. Aynı hatalı yazım tercih edilmiş. Ayrıca kitapta “Uşun Koca Oğlu Seyrek” hikâyesine yer verildiği halde içindekiler tablosunda gösterilmemiş.

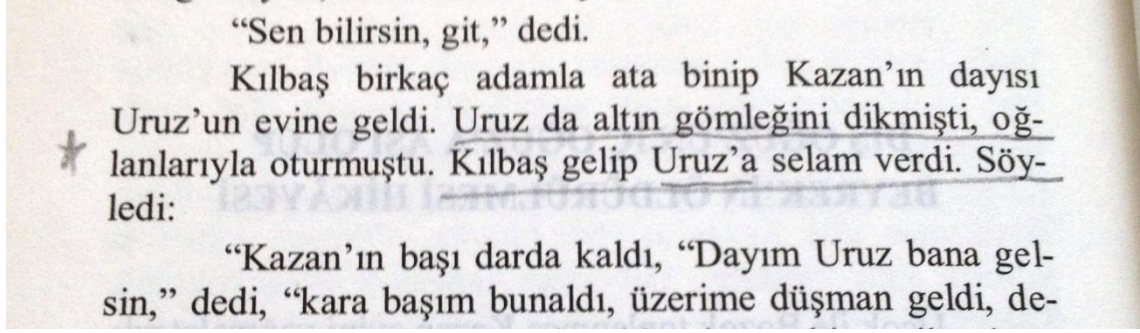
İÇİNDEKİLER

Dirse Han Oğlu Boğaç Han	7
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması	23
Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek	43
Kazan Bey Oğlu Uruz'un Esir Olması	83
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	107
Basat'ın Tepegöz'ü Öldürüşü	119
Begil Oğlu Emre	133
[Uşun Koca Oğlu Seyrek]	142

- 5 -

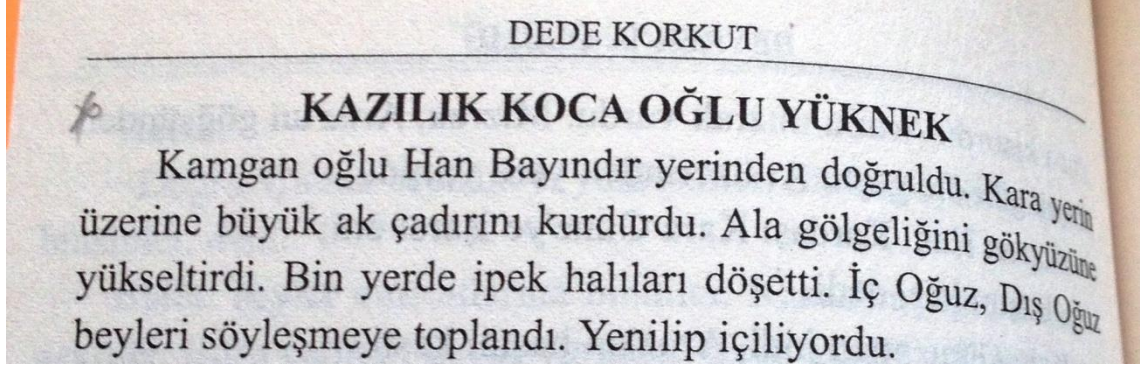
İçindekiler tablolarının dışında, kitapları rastgele açtığınızda karşınıza çıkan bazı anlamsız ve gülünç ifadeler birkaç örnek vermek istiyorum.

Duru Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 200'den aldığımız pasaja bakalım:

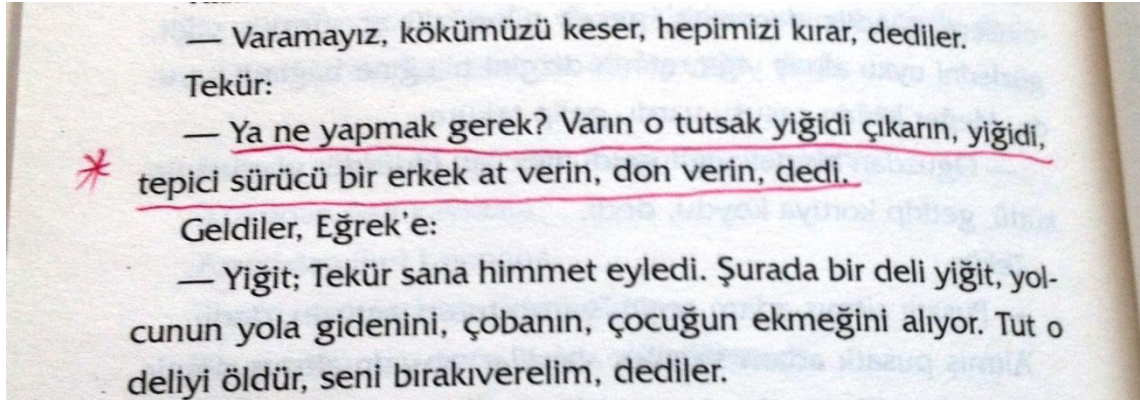

Bu pasaj, “İç Oğuz’a Dış Oğuz’un Asi Olup Beyrek’in Öldüğü Hikâye”den alıntılanmıştır. Bilindiği üzere Dış Oğuzların beyi aynı zamanda Salur Kazan’ın da dayısı olan Aruz Koca’dır. Diktiği de altın gömlek değil, “altın günlük”tür. Aruz Koca’nın adı başka yayınlarda da Uruz’la karıştırılmıştır.

Nilüfer Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 168. Kahraman adı başlıkta yanlış yazılmakla kalmamış hikâyenin içinde de “Yüknek” olarak kullanılmıştır.

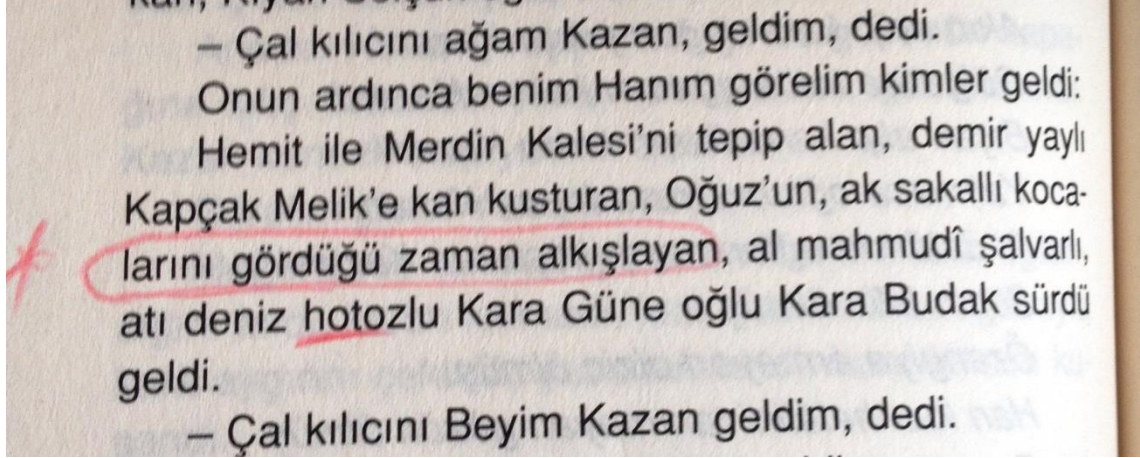
Akvaryum Yayınları, İstanbul, 2010, s. 204. Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi’den alınmış bir bölüm.

Altını çizdiğimiz satırları Muharrem Ergin, “Yaniçe eylemek gerek, varun ol tutsak yiğidi çıkarın getirün, depegen köpini süsügen yırtar, at virün ton virin didi.” (1989: 230)¹¹ şeklinde okumuş ve günümüz Türkçesine de şöyle aktarmıştır: “Ya nasıl eylemek gerek, varın o esir yiğidi çıkarın getirin, tekmeleyenin karnını boynuzlayan yırtar, at verin giyim verin dedi.” (2013: 185)

¹¹ Alıntı yapılan metinde geçen “köp” ibaresi, Orhan Ş. Gökyay, Sadettin Özçelik, Tezcan-Boeschoten ve Mustafa S. Kaçalın tarafından “göt” şeklinde okunmuştur. Bu ibarenin (köp/göt), “tabaklanmış deri, kösele, hayvan derisi” anlamına gelen “gön” olarak da okunabileceğini dikkatlerinize sunmak isterim.

İskele Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 116. Kazan Bey Oğlu Uruz Beyin Tutsak Olduğu Hikâye'den:

Dresden nüshasında bulunmayan bu bölüm Vatikan nüshasından alınmış. İlgili bölüm Mustafa S. Kaçalın tarafından manzum olarak değerlendirilmiş ve şöyle okunmuştur:

*“Anun ardınca benüm hanum,
Hamid-ilen Mardin Kal’asını tepüp alan,
Demür yaylı Kapçak Melike kan kurduran,
Oğuzun ak sakallu kocaları görende
Ol yigidi tahsinleyen
Al mahmudî şalvarlu
Atı bahrî hotazlı
Kara Göne oğlu Kara Budak
Çapar yetti.” (2006: 93)¹²*

Bu bölümde Kara Budak’ın Oğuz’un ak sakallarını alkışlaması söz konusu değildir. Oğuz’un Ak sakallarının Kara Budak’ı alkışlamaları, ona hayır duada bulunurları söz konusudur.

Bu kitapta, Aruz Koca’nın adı hikâyenin başından sonuna kadar Uruz olarak geçmekte, “Tepegen köpünü süsügen yırtar” ibaresi, “... yigidi çıkarın getirin, tepici, süsücü bir erkek at verin, giysi verin...” (s. 203) gibi kaynak metne uygun olmayan şekilde aktarılmakta ve sayılamayacak kadar tashih hatası bulunmaktadır.

Son olarak Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul, tarihsiz, adlı kitaba bakalım. Kitabın 5. sayfasında Dresden nüshasının tam başlığında geçen, “*Tâife-i Oğuzân*” ibaresi “*Taife-i Oğuz Han*” şeklinde verilmiş. Böylelikle “*Oğuz boyunun/Oğuzlar*”ın diliyle söylenmiş olan Dedem Korkud Kitabı, tek bir kişinin diliyle yani “Oğuz Han”ın diliyle söylenmiş kitap haline dönüştürülüyor. Aynı kitapta bazı boy adları, “Boğaç Han, Tepegöz, Bamsı Beyrek ve Deli Dumrul” gibi kısaltılarak verilmiş. Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye, “Salur Kazan” başlığıyla çok keyfi olarak kısaltılmış. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesinde, Dirse Han, “**korkup** sinirli sert yayını eline” almış. (s. 16) Hâlbuki ana kaynakta, “**kurt** sinirli sert yayını eline” alan Dirse Han’ın korkusundan bahsedilmez.

¹²Kara Göne Oğlu Kara Budak, “Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye”de de karşımıza çıkar. Yukarıda sayılan özelliklerine “*gelüben Kazan’ın kızını erlik-ile alan*” da eklenmiştir. (Ergin 1989: 112)

Sonuç

100 Temel Eser kapsamında yayımlanan Dede Korkut Hikâyeleri adlı kitapların içindekiler tablosunu incelemek suretiyle hazırlamış olduğumuz bu çalışma, bize “bir kültür anıtı” olan Dedem Korkut Kitabı’nın layıkıyla korunmadığı, âdeta yağmalanan bir kültür hazinesi olduğu gerçeğini çok acı olarak göstermiştir.

Çok isabetli bir kararla 100 Temel Eser arasında birinci sıraya konan Dedem Korkut Kitabı, para kazanma hırsıyla çalışan yayın evlerinin elinde kanı, iliği sömürülen bir hasta durumuna düşürülmüştür.

Yayımlanan kitapların kalitesi, hitap ettiği kitle ile de doğrudan ilgili görünmektedir. İlköğretim logosunu taşıyan kitapların diğerlerine göre daha özensiz ve baskı kalitesinin de düşük olduğu gözlenmiştir. Bu da bize çocuklarımıza yeterince değer vermediğimizi bir başka ifadeyle çocuk kitapları sınıfında sınıfta kaldığımızı göstermektedir.

Bu olumsuz gidişatı değiştirmek için mutlaka bir denetim mekanizmasına ihtiyaç vardır. Özellikle “Dedem Korkut Kitabı”, “Divanü Lügati’t-Türk”, “Kutadgu Bilig” gibi –örnekleri çoğaltmak mümkün- ortak kültür anıtlarımızın yaşatılması ve yeni kuşaklara aktarılması aşamasında, söz konusu eserlerin ruhuna ve dokusuna aykırı yayınların yapılmaması; yapıldı ise de yukarıda örneği verilen İskele Yayıncılık, İstanbul, 2014, Babıalı Kültür Yayıncılık, İstanbul, (tarihsiz) gibi eserlerin toplatılabilmesinin önü açılmalıdır.

Bunun için taşınmaz (gayrimenkul) kültür ve tabiat varlıklarını korumak için 5226 sayılı kanunla kurulmuş olan “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” gibi bir kurul oluşturulabilmeli bu yapılamıyorsa en azından bu kurul içerisinde yazılı ve sözlü kültür anıtlarımızın korunmasını sağlayacak bir komisyon hayata geçirilmelidir.

Son olarak Dedem Korkut Kitabı’ndaki boy adlarının güncel yayınlarda aşağıda gösterildiği şekilde yazılmasının uygun olacağı söylemek istiyorum:

0. Mukaddime (Giriş)

1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi
2. Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye
3. Bay Büre¹³ Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi
4. Kazan Bey Oğlu Uruz Beyin Tutsak Olduğu Hikâye
5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi
6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi
7. Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi
8. [Aruz Koca Oğlu] Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Hikâye
9. Begil Oğlu Emren’in Hikâyesi
10. Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi
11. Salur Kazan’ın Tutsak Olup Oğlu Uruz’un Kurtardığı Hikâye
12. İç Oğuz’a Dış Oğuz’un Asi Olup Beyrek’in Öldüğü Hikâye

Sabır ve ilgi ile dinlediğiniz için teşekkür ederim. Dedem Korkut’un duası bu sempozyumundüzenlenmesinde emeği geçenlerin üzerine olsun. Hanum hey! Begüm hey!

¹³ Bu kelimenin “Böri” olabileceği konusunda bildiri kitabı içerisinde bk. Doç. Dr. Mehmet Mahur Tulum, “Dede Korkut Metni Neşirlerinde Geçen engeş-/engiş- ve büre/püre Üzerine”.

KAYNAKLAR

a. Araştırma-İnceleme Eserleri

- AKÜN, Ömer Faruk (2002) “Kilisli Rifat Bilge”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, s. 18-22.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2000) “Dede Korkut Mirası”, *Türk Dili*, S. 587 (Şubat), s. 111-115.
- ERGİN, Muharrem (1989) *Dede Korkut Kitabı I. / Giriş - Metin – Faksimile*, 2. bs., TDK Yay., Ankara.
- ERGİN, Muharrem (2013) *Dede Korkut Kitabı*, 49. bs., Boğaziçi Yay., İstanbul.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1973) *Dedem Korkudun Kitabı*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yay., İstanbul.
- KAÇALİN, Mustafa S. (2006) *Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi / Hikâyet-i Oğuz-Nâme-i Kazan Beg ve Gayrı –Metin ve Açıklamalar*, Kitabevi Yay., İstanbul.
- KAÇALİN, Mustafa S. (2006) *Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı*, Kitabevi Yay., İstanbul.
- Kilisli Muallim Rifat (1332/1916) *Kitâb-ı Dede Korkud 'Alâlisân-ı Tâife-i Oğuzân, Âsâr-ı İslâmiyye ve Milliye Tedkik Encümeni Neşriyatı*, Matbaa-ı Âmire, İstanbul.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2005) *Dede Korkut Araştırmalar, Notlar / Dizin / Metin*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÖZTELLİ, Cahit (1969) “Dedem Korkut Üzerine Yeni Bazı Düşünce ve Görüşler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 240 (Temmuz), s. 5331-5336.
- SAKAOĞLU, Saim (1998) *Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar I [İncelemeler-Derlemeler]*, Selçuk Ü. Yay., Konya.
- SAKAOĞLU, Saim (1998) *Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar II [II Aktarmalar]*, Selçuk Ü. Yay., Konya.
- TEZCAN, Semih (2001) *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar*, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- TEZCAN, Semih ve Hendrik Boeschoten (2001) *Dede Korkut Oğuznameleri*, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

b. İncelenen 100 Temel Eser Serisi Dede Korkut Hikâyeleri Kitapları

- ACAR, Sercan, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Nar Yay., İstanbul, 2007, 134 s.
- AKBAL, Erçağın, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Morpa Kültür Yay., İstanbul, 2009, 159 s.
- ASILKEFELİ, Fatih, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Pan Kitabevi Yay., Ankara, 2005, 197 s.
- CİLASEUN, Bilgin, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2014, 160 s.
- ÇAKICIOĞLU, Erdal, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Akvaryum Yay., İstanbul, 2010, 238 s.

- ÇELİK, Bahadır, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Zambak Yay., İstanbul, 2010, 242 s.
- ÇİL, Faruk, *Dede Korkut Hikâyeleri'nden Seçmeler*, Duru Okul Öncesi Yay., İstanbul, 2011, 208 s.
- Dede Korkut Hikâyeleri*, Panama Yay., Ankara, 2013, 181 s.
- ERBAŞ, Onursal, *Dede Korkut Hikâyeleri*, MESEV Yay., Ankara, 2008, 95 s.
- ERGÜN, Pervin, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Akçağ Yay., Ankara, 2011, 200 s.
- HACIOĞLU, Hasan Selim, *Dedem Korkut Hikâyeleri*, İskele Yay., İstanbul, 2005, 240 s.
- KARA, Mehmet, *Gönül Verip Sevdığım Dede Korkut Hikâyelerinden Seçmeler*, Etkileşim Yay., İstanbul, 2013, 164 s.
- KARADAĞ, Suat, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Damla Yay., İstanbul, 2006, 192 s.
- KAYA, Aytekin, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Kaya Yayınları, İstanbul, 2013, 125 s.
- KOCA, Osman, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Beyan Yay., İstanbul, 2011, 192 s.
- KURTOĞLU, Ali, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Birey Yay., İstanbul, 2005, 152 s.
- KÜÇÜK, Sinan, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Karaca Yayınları, Ankara, ty., 88 s.
- LÜLECİ, Yalçın, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Anonim Yay., İstanbul, 2011, 158 s.
- OLCAR, Çağdaş, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Gönül Yayıncılık, Ankara, ty., 208.
- ORUÇ, Alper, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Bahar Yay., İstanbul, 2005, 64 s.
- RAMAZAN, Ahmet, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Parıltı Yay., İstanbul, 2009, 135 s.
- TATLI, İrfan, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Papatya Yay., İstanbul, 2005, 112 s.
- TERZİOĞLU, Şükran, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Timaş Yay., İstanbul, 2010, 95 s.
- TÜRKER, M. Fatih, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Antik Okul Klasikleri Yay., İstanbul, 2013, 270 s.
- VELİCEOĞLU, Nilüfer, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Nilüfer Yay., Ankara, 2010, 192 s.
- VURAL, Hanifi, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Kesit Yay., İstanbul, 2011, 151 s.